

programs was shown to be an investment in human capital with a high return on investment (ROI from 4:1 to 10:1). The feasibility of applying international evidence-based management indicators was proven: DALY (minimizing years of life lost) and QALY (maximizing quality of life).

The transformed management system reorients healthcare from treating disease outcomes to systemic risk management and preserving population potential. Practical implementation of the proposed structure will enhance intersectoral collaboration, system resilience to emergencies, and the rational allocation of financial resources.

Key words: public health, management, prevention, DALY, human capital.

ORCID and contributionship:

Kirsanova O. V.: <https://orcid.org/0000-0001-5337-2439> ^{ABDEF}

Zviahina H. O.: <https://orcid.org/0000-0002-9778-6833> ^{ABD}

Pototska O. I.: <https://orcid.org/0000-0002-7635-5129> ^{ABD}

Conflict of interest:

The authors declare no conflict of interest.

Corresponding author

Kirsanova Olena Valentynivna

Zaporizhzhia State Medical and Pharmaceutical University

Ukraine, 69035, Zaporizhzhia, 26 Mariia Prymachenko Boulevard

Tel.: 0983128171

E-mail: kirsanova.e.v@zsmu.edu.ua

A – Work concept and design, B – Data collection and analysis, C – Responsibility for statistical analysis, D – Writing the article, E – Critical review, F – Final approval of the article.

This article is distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution (CC-BY) License**, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited © All authors, 2026

Received 23.05.2026

Accepted 14.08.2026

Published 29.09.2026

DOI 10.29254/2077-4214-2026-3-182-373-376

УДК 378+37.091.12.011.3-051-005.336.2:37.035:355.01

Ліхачов В. К., Маслова А. С., Добровольська Л. М., Тарановська О. О., Ващенко В. Л.

ВПЛИВ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА НА ЯКІСТЬ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Полтавський державний медичний університет (м. Полтава, Україна)

l.dobrovolska@pdmu.edu.ua

Сьогодні у зв'язку демографічною кризою, обумовленою вимушеною міграцією населення у зв'язку з війною, українські вищі навчальні заклади стоять перед необхідністю глобальних змін в педагогічній системі. Виникла необхідність євроінтеграції української вищої школи, підвищення конкурентоздатності університетів, урахування нових «ринкових правил», збільшення вимог до якості викладання дисциплін. Мета – дослідити можливості самовдосконалення компетентностей викладачів медичних університетів для наближення якості медичної освіти в Україні до європейських стандартів. В останні роки у зв'язку з війною збільшується кількість української молоді, яка для здобуття вищої освіти обирає закордонні навчальні заклади, де професійну компетентність викладача розглядають як індикатор якості освіти. Тому євроінтеграція української науки і освіти в умовах сучасної реорганізації вищої школи та конкурентноздатність українських університетів безпосередньо пов'язані з можливостями самовдосконалення компетентностей професорсько-викладацького складу, готовністю сучасних викладачів до інноваційної діяльності, подальшої модернізації та підвищення якості викладання матеріалу. Сьогодні в Україні особливої актуальності набуває створення безпечного формату викладання за рахунок втілення дистанційної форми навчання, в якій освітні послуги надаються у спосіб, що гарантовано забезпечує збереження життя, фізичного та ментального здоров'я здобувачів вищої освіти. Перед українським викладачем стоїть завдання ефективного поєднання дистанційного та очного форматів навчання, самовдосконалення своїх компетентностей, розробки нового формату педагогічної взаємодії, опанування новими педагогічними стратегіями та технологіями. В умовах реорганізації університетів в Україні якість вищої освіти безпосередньо залежить від самовдосконалення компетентностей професорсько-викладацького складу, що підвищує можливість інтегрувати українську освіту з європейською.

Ключові слова: демографічна криза, реорганізація закладів вищої освіти, компетентності викладачів.

Вступ.

Протягом останніх років в Україні виникла потреба подальшої модернізації вищої медичної освіти, обумовлена демографічною кризою. Ще з початку 1990-х років в країні вже спостерігалось старіння та скорочення населення, а в останні роки прогресивно відбувається зменшення народжуваності [1]. Демографічна криза поглибилась внаслідок розв'язаної російською федерацією повномасштабної війни. Анексія Криму та розпочата локальна війна на сході країни вже з 2014 року спричинили людські втрати, сприяли розвитку гуманітарної та економічної кризи, створили кризу переміщення. Понад 14 мільйонів українців через війну були вимушені покинути свої домівки, шукаючи притулку в більш безпечних локаціях. Більшість наших громадян отримали захист за межами України, а 3,7 мільйона людей залишаються внутрішньо переміщеними особами на батьківщині [2, 3]. Внаслідок міграції дедалі менше молоді випускається зі шкіл, частинна їх виїжджає за кордон, де і продовжують своє подальше навчання. Якщо у 2008 році у заклади вищої освіти України вступало 630000 випускників, то у 2023 році – лише 360000 і за останні три роки кількість вступників продовжує скорочуватись [4]. Внаслідок цього мережа закладів вищої освіти (ЗВО) України опинилася завеликою і такою, що стала потребувати оптимізації. Тому сьогодні наші вищі навчальні заклади стоять перед викликом необхідності глобальних змін в педагогічній системі вищої школи, підвищення її конкурентоздатності, урахування нових «ринкових правил», обумовлених тим, що у деякі малопотужні університети вступає менше здобувачів освіти, ніж випускається. Це створило умови унеможливлення утримання такими ЗВО своєї інфраструктури. Стали підніматися питання проведення реорганізації та об'єднання малих університетів в потужні регіональні освітні центри. Виникла потреба розробки нових навчальних програм, підвищення вимог до якості викладання дисциплін, від якої залежить підготовка конкурентоспроможних на ринку праці висококваліфікованих фахівців [4].

Мета дослідження.

Дослідити можливості самовдосконалення компетентностей викладачів медичних університетів для наближення якості медичної освіти в Україні до європейських стандартів.

Основна частина.

Сьогодні в умовах євроінтеграції науки і освіти, збільшення кількості української молоді, яка у зв'язку війною в Україні вимушена здобувати вищу освіту за кордоном, актуалізується проблема наближення вимог, що висуваються до українських ЗВО, до вимог системи вищої освіти різних країн, де «викладання розглядається як об'єкт системного дослідження через вдосконалення власних занять, розвиток практики поза межами аудиторії, рефлексивна практика та інноваційність – як необхідні умови професійного зростання» [5]. Україна, як і більшість країн Європи, на законодавчому рівні приєдналась до Болонської системи, реформуючи свою систему вищої освіти, аналізуючи якість підготовки кадрів та розробляючи нові освітні програми. Саме створення варіативних освітніх програм, використання сучасних технологій та цифровізація освітнього процесу вимагають від сучасного викладача готовності до інноваційної

діяльності, подальшої модернізації та підвищення конкурентоздатності викладання матеріалу [6, 7]. В цьому контексті перед сучасним викладачем української медичної вищої школи повинні стояти питання своєчасного осмислення ступеню сприйняття змін, що відбуваються в його професійній діяльності, використання активних, студентоцентризованих методів навчання [8].

За визначенням І. Холковської зі співавторами (2020) компетентність розглядається як «інтегративне утворення особистості, що поєднує в собі знання, вміння, навички, досвід і особистісні якості, які обумовлюють прагнення, готовність і здатність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності» [9].

На європейському освітньому просторі професійну компетентність викладача розглядають як індикатор якості освіти, оскільки вона являє собою інтегровану професійно-особистісну характеристику, що включає ціннісні орієнтації, фахові та функціональні знання, уміння і навички та особистісні якості, спрямовані на досягнення ефективного результату у професійній діяльності [5, 7]. Тому євроінтеграція української науки і освіти в умовах сучасної реорганізації вищої школи, пов'язаною з демографічною кризою військового часу, безпосередньо пов'язана з можливостями самовдосконалення компетентностей професорсько-викладацького складу ЗВО.

У свою чергу, внаслідок повномасштабної війни в Україні на функціонування ЗВО виникло додаткове кризове навантаження, обумовлене необхідністю створення безпечного формату викладання за рахунок надання переваги дистанційній формі навчання, в якій освітні послуги надаються у спосіб, що забезпечує гарантію збереження життя, фізичного та ментального здоров'я здобувачів вищої освіти. Максимальної актуальності набуває дистанційна форма навчання в університетах прифронтових областей, де прерогативами є збереження можливості учасників освітнього процесу в максимально безпечних умовах отримати якісну освіту із забезпеченням сформованості у них усіх необхідних компетентностей, необхідних для подальшої професійної реалізації.

На складність порівняння недоліків і перспектив очного аудиторного та дистанційного навчання в умовах воєнного стану обумовлена браком оцінки досвіду різних форматів навчання в українській педагогічній науці вказують О.Горбанюк і С.Поліщук (2023). Як основні недоліки дистанційного навчання, які можна частково компенсувати змішаним форматом, автори розглядають нестачу взаємодії в реальному часі між слухачами і викладачами, слухачами між собою, брак формування у слухачів соціальних навичок, формування мотивації, організованості та доступності особливо у осіб, яким складно дається опосередковане навчання [10]. Особливо цінний очний формат для здобувачів вищої медичної освіти, яким необхідно навчитися виконувати свою майбутню роботу спочатку в аудиторіях, навчальних класах та симуляційних центрах із застосуванням наочного приладдя в умовах максимально наближених до автентичного середовища. ЗВО необхідно забезпечити кожному студенту або лікарю-інтерну щоденну широку практику – роботу в стаціонарі біля ліжка хворого

та в операційних, участь в проведенні поліклінічного прийому пацієнтів, наданні допомоги при невідкладних життєнебезпечних станах, опанування навичками мовного спілкування з пацієнтами та їх родичами, набуття практичних навичок із застосування в щоденній роботі сучасної медичної апаратури. Реалізувати такі вимоги можливо тільки в умовах забезпечення безпеки. Отже, сьогодні перед викладачем вищої школи постає завдання із застосуванням ефективного поєднання дистанційного та очного форматів навчання, надання здобувачам вищої освіти та лікарям інтернам рекомендацій та пропозицій із метою допомогти сформулювати відповідні навчальному плану і програмі компетентності. Саме педагог-наставник має можливість в залежності від обраного формату або при поєднанні дистанційного та очного форматів навчання надавати молоді різні види підтримки з метою повноцінної реалізації поставлених освітніх цілей. Організація навчального процесу в умовах вій-

ськового часу потребує від педагогів опанування не тільки новими педагогічними стратегіями і технологіями, але і нового характеру педагогічної взаємодії, яка робить навчання нестандартним, атрактивним, творчим і гнучким.

Висновки.

Забезпечення якості вищої освіти в умовах реорганізації вищої школи, обумовленої демографічною кризою, яка поглибилась внаслідок розв'язаної російською федерацією повномасштабної війни, залежить, в першу чергу, від можливості самовдосконалення компетентностей професорсько-викладацького складу університетів. Саме можливість викладача адаптуватися к сучасним вимогам вищої школи є одним із найважливіших соціально-економічних завдань, вирішення яких сприятиме інтеграції української освіти з європейською системою та забезпечить конкурентоздатність вітчизняних ЗВО.

Література

1. Marushchak O. Narodzhuvannist v Ukraini mozhe staty nainyzhchoiu u sviti: choho chekamy do 2030 roku. Kyiv: TSN; 2023. Dostupno: <https://tsn.ua/exclusive/pokaznik-narodzhuvannosti-v-ukrayini-mozhe-stati-nainyzhchim-u-sviti-ekspertka-poyasnila-prichini-2417968.html> [in Ukrainian].
2. Boiko DI, Shyrai PO, Mats OV, Karpik ZI, Rahman MH, Khan AA, et al. Mental health and sleep disturbances among Ukrainian refugees in the context of Russian-Ukrainian war: A preliminary result from online survey. Sleep Med. 2024;113:342-348. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sleep.2023.12.004>
3. UNICEF Ukraine. Sytuatsiyni analiz stanovishcha ditei v Ukraini 2024. Zvit. Kyiv: UNICEF Ukraine; 2024. 148 p. Dostupno: https://www.unicef.org/ukraine/en/media/49196/file/UNICEF_SitAn_2024_UKR.pdf.pdf [in Ukrainian].
4. Tunik-Fryz V. Usi boiatsia vyboriv. Derzhava pryhalmuvala skorochennia universytetiv. Ekonomichna pravda; 2026. Dostupno: [in Ukrainian].
5. Gansemer-Topf AM, McCloud LI, Braxton JM. Defining the scholarship of teaching and learning (SoTL). New Dir Stud Serv. 2024;185:9-17. DOI: <https://doi.org/10.1002/ss.20502>
6. Semenovska L, Danysko O. Profesiina kompetentnist vykladacha vyshchoi shkoly yak chynnyk innovatsiynykh zmin v osviti. Pedagogical Sciences. 2022;(80):42-46. DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.80.278193> [in Ukrainian].
7. Kupchuk LYe, Kupchuk RM. Profesiina i pedahohichna kompetentnist vykladacha: mizhnarodni standarty ta mekhanizmy formuvannia. Visnyk Mizhnarodnoho ekonomiko-humanitarnoho universytetu imeni akademika Stepana Demianchuka. Seriya: Pedahohika i psykholohiia. 2025;(4):163-169. DOI: <https://doi.org/10.32782/3041-2021/2025-4-22> [in Ukrainian].
8. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Teaching Compass Concept Note. Section 5: Teacher Competencies for Navigating Complexities. Paris: OECD; 2025. 147 p. Available from: <https://surl.li/wzycug> [in Ukrainian].
9. Kholkovska IL, ukladach. Profesiina kompetentnist vykladacha zakladu vyshchoi osvity. Vinnytsia: Tvory; 2020. 304 s. Dostupno: [in Ukrainian].
10. Horbatiuk O, Polishchuk S. Osoblyvosti funktsionuvannia zakladiv vyshchoi osvity pid chas viiny: ochna ta dystantsiina formy osvity, ikh kluchovi perevahy ta nedoliki. Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy. 2023;5(3):5-13. DOI: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2022-66-5-13> [in Ukrainian].

ВПЛИВ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧА НА ЯКІСТЬ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Ліхачов В. К., Маслова А. С., Добровольська Л. М., Тарановська О. О., Ващенко В. Л.

Резюме. Протягом останніх років в Україні виникла потреба модернізації вищої медичної освіти, обумовлена демографічною кризою та війною, внаслідок чого виникла потреба реорганізації університетів, розробки нових навчальних програм, підвищення вимог до якості викладання дисциплін.

Мета – дослідити можливості самовдосконалення компетентностей викладачів медичних університетів для наближення якості медичної освіти в Україні до європейських стандартів.

Сьогодні збільшується кількість української молоді, яка у зв'язку з війною в Україні здобуває вищу освіту за кордоном. На європейському освітньому просторі професійну компетентність викладача розглядають як індикатор якості освіти, тому євроінтеграція української науки і освіти безпосередньо пов'язана з можливостями самовдосконалення компетентностей професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти (ЗВО). Сьогодні перед викладачем ЗВО постає завдання із застосування ефективного поєднання дистанційного та очного форматів навчання. Саме педагог-наставник має можливість в залежності від обраного формату або при поєднанні дистанційного та очного форматів навчання надавати молоді різні види підтримки з метою повноцінної реалізації поставлених освітніх цілей. Організація навчального процесу в умовах військового часу потребує від педагогів опанування не тільки новими педагогічними стратегіями і технологіями, але і нового характеру педагогічної взаємодії, яка робить навчання нестандартним та активним.

Забезпечення якості вищої освіти в умовах реорганізації вищої школи, обумовленої демографічною кризою, залежить від можливості самовдосконалення компетентностей професорсько-викладацького складу університетів, що сприятиме інтеграції української освіти з європейською системою.

Ключові слова: демографічна криза, реорганізація закладів вищої освіти, компетентності викладачів.

THE IMPACT OF ACADEMIC STAFF COMPETENCIES ON THE QUALITY OF HIGHER MEDICAL EDUCATION UNDER WARTIME CONDITIONS

Likhachov V. K., Maslova A. S., Dobrovol'ska L. M., Taranov'ska O. O., Vashchenko V. L.

Abstract. In recent years, higher medical education in Ukraine has required substantial modernization due to the combined impact of the demographic crisis and the ongoing war. These challenges have necessitated the reorganization of universities, the development of updated educational curricula and the enhancement of teaching quality standards.

The aim is to investigate the opportunities for the continuous professional development of medical university teachers' competencies as a means of aligning the quality of medical education in Ukraine with European standards.

Currently, the number of Ukrainian students pursuing higher education abroad has increased significantly as a consequence of the war. Within the European Higher Education Area, teacher professional competence is regarded as a key indicator of educational quality. Therefore, the European integration of Ukrainian science and higher education is closely associated with the opportunities for continuous professional development of academic staff at higher education institutions (HEIs). Currently, university teachers face the challenge of effectively integrating online and face-to-face teaching formats. Depending on the selected mode of instruction or the combination of these formats, educators and mentors are able to provide students with various forms of academic and personal support to ensure the successful achievement of learning outcomes. Organizing the educational process under wartime conditions requires teachers to master not only innovative pedagogical strategies and educational technologies but also new approaches to pedagogical interaction that promote active, flexible and student-centered learning.

Ensuring the quality of higher education during the ongoing reorganization of the higher education system, driven by the demographic crisis, largely depends on the capacity of university academic staff for continuous professional development and competency enhancement. Strengthening teacher competencies will facilitate the integration of Ukrainian higher education into the European Higher Education Area.

Key words: demographic crisis, reorganization of higher education institutions, academic staff competencies.

ORCID кожного автора та його внесок до статті:

Likhachov V. K.: <https://orcid.org/0000-0003-4823-2X> ^{AEF}

Maslova A. S.: <https://orcid.org/0000-0002-4729-1736> ^{BDF}

Dobrovol'ska L. M.: <https://orcid.org/0000-0002-4056-1588> ^{ADF}

Taranov'ska O. O.: <https://orcid.org/0000-0003-3409-7130> ^{DE}

Vashchenko V. L.: <https://orcid.org/0000-0002-6897-6339> ^E

Конфлікт інтересів:

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Адреса для кореспонденції

Добровольська Людмила Миколаївна
Полтавський державний медичний університет
Україна, 36000, Полтава, вул. Шевченко 23
Тел.: 0503049615
E-mail: l.dobrovol'ska@pdmu.edu.ua

A – концепція роботи та дизайн, **B** – збір та аналіз даних, **C** – відповідальність за статичний аналіз, **D** – написання статті, **E** – критичний огляд, **F** – остаточне затвердження статті.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії **Creative Commons Attribution (CC-BY)**, яка дозволяє необмежене використання, поширення та відтворення в будь-якому форматі за умови належного цитування оригінальної роботи © Всі автори, 2026

Стаття надійшла 04.05.2026 року
Стаття прийнята до друку 13.08.2026 року
Опубліковано 29.09.2026 року